

када би се нашло истраживача, побуђених овим примером и наведеним подацима, који би покушали да расветле тим методом конкретног испитивања и та друга питања са унутрашњеправног гледишта (што он на стр. 110. и препоручује). Ми се надамо да ће тај његов позив наићи и на одзив међу нашим млађим научним радницима.

На крају, треба напоменути да је расправа др Борђевића писана чистим и јасним стилем, без непотребне фразеологије, што и јесте последња рашишћених појмова и сигурне анализе. Она је снабдевена обимном библиографијом о проученим питањима, а нарочито брижљиво цитираном документацијом, тј. текстовима који су послужили за конкретно испитивање. Могло би се пожелети да овакве публикације имају бар колико-толико обухватан извод (резиме) на страном језику, или језицима, јер су од интереса и за инострану научну јавност, али ова примедба иде више на рачун издавача него писца. У сваком случају наши читаоци добили су једну научно значајну и истовремено занимљиву расправу, која је у вези с нашим непосредном, живом и увек присутном, дојучерашњом и данашњом историјом и борбом прошлости.

Проф. Милан Марковић

Др Миодраг Јовичић, ОДГОВОРНОСТ НОСИЛАЦА ЈАВНИХ ФУНКЦИЈА
(упоредноправна студија), предговор проф. др Јован Борђевић, Институт за упоредно право, Београд 1968, стр. 214.

Ова књига др Миодрага Јовичића јавља се у време када је проблем одговорности у нашој земљи стекао изванредну актуелност и када је постало сасвим очигледно да начело одговорности има изузетно велики значај. Тај значај проистиче из схватања да начело одговорности нужно представља услов развоја социјалистичке демократије и социјалистичког друштва уопште, мада се може рећи да оно и произилази из саме суштине таквог система односно друштва. Ако је овакво гледање на проблем одговорности тачно, онда је јасно да политичко-правна теорија мора да буде веома заинтересована за научну обраду овог проблема. Међутим, могло би се рећи да овом проблему у нашој савременој теорији није поклоњено довољно пажње ни у смислу обраде нормативних решења и праксе, ни у смислу давања подстицаја и предлога за решења која одговарају природи нашег система самоуправне социјалистичке демократије. Отуда већ сама чињеница да се једна обимна студија посвећује овом проблему указује на њен значај. А ако се при томе има у виду и њена научна вредност, онда се с правом може рећи да ова књига представља врло вредан прилог научној обради проблема одговорности.

Тема књиге др Миодрага Јовичића су облици правне одговорности, тј. такве одговорности која је регулисана правним нормама и за коју је могућно предвидети правне санкције у случају повреде. У својој књизи аутор је обрадио политичку, кривичну, грађанску и дисциплинску одговорност, свдећи круг носилаца на четири категорије субјеката: шеф државе, министри, високи функционери и чланови парламента, и то само у сфери централне власти. Међутим, студија тиме није изгубила у својој вредности јер се ауторова проучавања и закључци у великој мери *mutatis mutandis* односе и на остале субјекте, тј. одговарајуће органе и функционере у ужим друштвено-политичким заједницама, па и у радним и другим самоуправним организацијама. Књига има пет делова.

Први део (стр. 9—97) је посвећен политичкој одговорности носилаца јавних функција, и, по свему судећи, овом облику одговорности је поклоњена изузетна пажња, што и одговара њеном значају у одређеном уставном и политичком систему. Аутор се најпре прихвата једног важног и методолошког оправданог задатка — дефинисање и објашњење појма

политичке одговорности. Под њим он подразумева такву одговорност коју сноси субјекти који учествују у процесу вршења политичке власти расположљиви одређеним овлашћењима, а чији основ представља њихова нецелисходна активност, тј. активност која није у сагласности са ставом или интересом субјекта пред којим се сноси одговорност. Иако је реч о правној политичкој одговорности овај основ није нити може уопште да буде правно регулисан, те писац ту налази сличност па и истоветност са ванправном политичком одговорношћу. Међутим, ако основ ове одговорности није правно регулисан, писац тачно запажа да је субјект пред којим се ова одговорност сноси правно предвиђен, као и поступак по коме се спроводи правна политичка одговорност (сем изузетно) односно и саме санкције. Потпунијем сагледавању појма правне политичке одговорности неоспорно је допринело и разматрање елемената и облика ванправне политичке одговорности. Утврђивање појма и правне природе правне политичке одговорности омогућило је аутору да на основи брижљиво сакупљене и врло документоване грабе анализира политичку одговорност појединих субјеката. Држећи се прихваћеног редоследа, најпре је разматрана политичка одговорност шефа државе, и то како у републици тако и у монархији. При томе, веома је значајно посебно разматрање ове одговорности шефа државе односно председника у председничком, парламентарном и скупштинском систему (у овом последњем је реч како о индивидуалном тако и колективном шефу државе). Знатно више места је дато политичкој одговорности министара, коју они сноси појединачно или као целина (тј. влада). У овим анализама је истакнуто да основ министарске одговорности може да буде активност шефа државе (у парламентарном систему), њихова сопствена активност (односно и владе) и активност органа којим руководе. У ауторовим разматрањима важно место имају индивидуална и колективна политичка одговорност министара, а велику корист пружа осврт на механизам остварења ове одговорности министара. После сажетог приказа проблема политичке одговорности високих функционера и чланова парламента, писац са видљивом пажњом подвргава анализи политичку одговорност одговарајућих носилаца јавних функција у нашој земљи (Председника Републике, Савезног извршног већа и његових чланова, функционера који руководе савезним органима управе и, најзад, савезних посланика). Разматрајући бројне и разноврсне видове политичке одговорности ових органа у нашем данашњем уставном систему, аутор се не устручава да даје самостална тумачења одређених уставних одредаба (нпр. тумачење о евентуалној санкцији политичке одговорности Председника Републике), да износи своје мишљење о појединим решењима и њиховој примени (нпр. мишљење о неопходности права СИБ-а на оставку), као и да даје сугестије и предлоге (нпр. предлог да се приступи разрешењу СИБ-а, било да се о томе изјасни Савезно веће, било Веће народа). Несумњиво да то богати садржину ове књиге, без обзира што би се поводом појединих проблема могла можда дати друкчија мишљења и заузети друкчији ставови.

У Другом делу (стр. 97—143) је разматран проблем кривичне одговорности носилаца јавних функција. Дефинишући је као одговорност за одређен противправан рад, аутор приказује и анализира основ, обележја, специфичности и природу уопште, као и механизам остварења кривичне одговорности шефа државе, министара, високих функционера и чланова парламента у разним системима. При томе, није испуштена из вида ни могућност одступања од кривичне одговорности, односно њеног ублажавања што се изражава у институцији имунитета. Констатујући да се проблему кривичне одговорности носилаца јавних функција у нашој земљи није довољно посвећивала пажња (није било правних прописа о овој одговорности, сем изузетно), писац с правом истиче потребу да се одговарајућим правним текстовима кривична одговорност поменутих субјеката прецизно формулише (који акти и радње повлаче кривичну одговорност, који органи могу да подносе тужбу, који органи треба да суде, које санкције треба предвидети, какав треба да буде поступак, итд.). Ваља констатовати да размисљања и сугестије аутора поводом ових питања представљају значајан

подстрек за нормативно регулисање, али и за решавање евентуалних случајева у пракси (нпр. мишљење да чланови СИВ-а подлежу кривичној одговорности упркос недостатка изричитог прописа о томе, мишљење да чланови СИВ-а треба да носе индивидуалну кривичну одговорност за дела учињена у функцији или у вези с њом само као чланови СИВ-а, и сл.).

Трећи део (стр. 143—157) носи наслов: грађанска (материјална) одговорност носилаца јавних функција. Сврху уношења ове проблематике у студију о одговорности носилаца јавних функција аутор види у потреби утврђивања да ли се и у чему грађанска одговорност носилаца јавних функција (шефа државе и других) разликује од грађанске одговорности коју носе грађани и јавни службеници. Схватајући грађанску одговорност коју сноси онај субјект који другоме нанесе штету и која се састоји у обавези накнаде те штете, писац у својим анализама долази до закључка да су специфичности грађанске одговорности носилаца јавних функција у односу на грађанску одговорност уопште, врло мале.

Четврти део књиге (стр. 157—163) посвећен је проблемима дисциплинске одговорности носилаца јавних функција. Истичући с правом да је њен значај релативно мали у поређењу са значајем других облика одговорности, аутор се у свом одељку задржао само на могућности конституисања појма дисциплинске одговорности и указивању на њене евентуалне специфичности.

У закључним разматрањима (Пети део, стр. 163—186) аутор је дао сажет али садржајан осврт на закључке до којих је у својим проучавањима дошао. У том смислу ова разматрања обухватају најпре закључке о начину постављања и решавања проблема одговорности носилаца јавних функција у правној теорији и упоредном праву, а пропраћена су и једним правно-политиколошким освртом на овај проблем. Закључна разматрања аутор је искористио као прилику и да укаже на неопходност доношења закона о врстама и условима одговорности свих носилаца јавних и других друштвених функција, како то и сам Устав СФРЈ предвиђа, дајући и конкретне сугестије у погледу материје овога закона. Осим тога, у закључку је указано и на неке проблеме из праксе. Тако, аутор истиче значај „активизације“ Савезне скупштине и бирача као два основна фактора пред којима носиоци јавних функција носе одговорност, а затим се упушта у врло занимљива и корисна размишљања о разним видовима проблема одговорности у нашем друштву, као што су: одговорност и самоуправљање, одговорност и потреба прецизног утврђивања права и дужности, индивидуална и колективна одговорност, одговорност и бирократија, одговорност и оставка, одговорност и ограничење поновног избора, одговорност и јавност рада, одговорност и стручност, одговорност и самоуправљање у оквиру органа управе, одговорност и „објективне тешкоће“, превентивни и репресивни ефекат система одговорности, одговорност и „права мера“ позивања на одговорност, ефекти ванправне политичке одговорности.

Разматрања проблематике одговорности у овој књизи вршена су систематски и свестрано. Иако је приступ проблемима претежно правни, аутор је вршио и политиколошке анализе, проучавао нашу и страну праксу. У студији су приказана и анализирана решења прихваћена у нашем законодавству и у низу других држава. При томе, компаративан метод којим се аутор служи је не само научно оправдан већ и веома прикладан за излагање и упознавање читаоца са обимном грађом коју излаже. Аутору су познати теоријски ставови правне науке, али га они не спутавају у тражењу и изношењу и сопствених ставова и мишљења. Све то чини ову књигу занимљивом, корисном, актуелном и врло значајним доприносом нашој теорији. Поред пописа коришћене литературе у књизи је дат и резиме на француском језику, што овој студији, тј. њеним основним ставовима и проблемима, отвара пут и ка читалачкој публици изван наше земље.